

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

P R O G R A M A

PENTRU EXAMENUL NAȚIONAL DE DEFINITIVARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT

**DISCIPLINA DE EXAMEN:
LIMBA ȘI LITERATURA LATINĂ**

2015

NOTĂ DE PREZENTARE

Programa se adresează profesorilor care predau limba latină în ciclul gimnazial, clasa a VIII-a, și în ciclul liceal, clasele IX-XII. Elementele de noutate, justificate deopotrivă de schimbările curriculare survenite în perioada scursă de la elaborarea programei precedente (15 ani), cât și de realitatea faptică a studiului limbii latine în învățământul public actual, constau în:

- formularea de competențe generale și specifice menite să contureze mai clar instrumentarul de cunoștințe, competențe, valori și atitudini așteptat de la profesorul de limba latină, atât în ceea ce privește pregătirea în specialitate, cât și în didactica acesteia;
- integrarea competențelor, valorilor și atitudinilor în matricea conceptuală a disciplinelor din ariile curriculare *Limba și comunicare, Om și societate*;
- operarea unor modificări substanțiale în cazul temelor de literatură și a textelor din autori latini, în vederea apropiării lor de conținuturile programelor școlare;
- refacerea *in integrum* a capitolului dedicat didacticii limbii latine, în vederea detalierii concrete a competențelor și conținuturilor aferente domeniului menționat;
- actualizarea/completarea bibliografiei, acolo unde s-a considerat necesar.

Exigențele actuale în pregătirea personalului didactic presupun din partea profesorilor de limba latină adoptarea unei atitudini pozitive, de creare a unui cadru motivațional propice învățării limbii latine ca limbă de cultură europeană, ca exercițiu cognitiv cu valențe formative complexe, recunoscute în învățământul umanist din Europa, ca instrument de formare a unei gândiri reflexive, critice, ca obiect de studiu interdisciplinar. Achizițiile lingvistice și culturale ale Antichității greco-romane se cer a fi valorificate eficient, în contexte didactice care să reflecte utilitatea lor din perspectiva dezvoltării cognitive a elevilor în contextul contemporaneității, definită drept o societate a cunoașterii. Astfel, de la profesorii de limbi clasice se așteaptă nu doar o solidă pregătire științifică de specialitate, deprinderi și abilități specifice disciplinei, dar și capacitatea de a utiliza creativ metode moderne de învățare, în vederea organizării unui demers didactic calitativ.

De asemenea, pregătirea interdisciplinară a profesorului de limba latină constituie un aspect esențial al carierei sale didactice, deoarece didactica disciplinei în cauză mizează pe cunoștințe/abilități/competențe din sfera limbii materne, a limbilor moderne, precum și a unor discipline din aria curriculară *Om și societate* (logică, istorie, filosofie). Mai mult, de vreme ce parcursul lingvistic și literar la disciplina limba latină se sprijină în mod fundamental pe cunoștințele și competențele elevilor în domeniul limbii române (lexic, morfologie, sintaxă), cel al comunicării (redactare de texte diverse) și al literaturii (interpretare de text), cunoașterea de către profesor a curriculumului școlar la limba și literatura română apare ca necesar. De aceea, prezenta programă nu instituie un nivel maximal al inventarului de cunoștințe și competențe care trebuie dezvoltat în demersul didactic la limba latină, ci constituie, dimpotrivă, un punct de plecare în cariera didactică în domeniul limbilor clasice.

Programa cuprinde două capitole, aferente cunoștințelor și competențelor de specialitate (limba și literatura latină), respectiv celor de didactică a specialității (disciplina limba latină). Fiecare capitol include competențe generale și specifice, valori și atitudini, conținuturi și o bibliografie minimală.

I. LIMBA ȘI LITERATURA LATINĂ

COMPETENȚE GENERALE ȘI SPECIFICE

1. Operarea, în diverse contexte, cu noțiunile de limbă, literatură și comunicare din manualele aprobate și programa școlară.

- 1.1. Însușirea corectă a conceptelor prezente în bibliografie
- 1.2. Înțelegerea adecvată a unor concepte noi, nestudiate în facultate, dar prezente în documentele curriculare / manualele școlare
- 1.3. Aplicarea conceptelor teoretice în diverse tipuri de exerciții
- 1.4. Relaționarea corectă și nuanțată a conceptelor însușite
- 1.5. Capacitatea de a prezenta clar și de a discuta pertinent conceptele studiate, atât la nivel științific, cât și didactic

2. Sintetizarea aspectelor esențiale dintr-o bibliografie pe o temă dată.

- 2.1. Capacitatea de analiză, comparare, integrare a conceptelor studiate
- 2.2. Capacitatea de a distinge conceptele esențiale de detaliile de interpretare din lucrările studiate; capacitatea de a reține esențialul din multitudinea faptelor de limbă/literatură prezentate
- 2.3. Capacitatea de a prezenta sintetic cunoștințele
- 2.4. Capacitatea de a prezenta cunoștințele adecvat unui subiect dat

3. Compararea critică a diverselor puncte de vedere exprimate pe o temă dată.

- 3.1. Sesizarea asemănărilor și deosebirilor dintre puncte de vedere alternative exprimate pe o temă dată

- 3.2. Capacitatea de extrapolare/transfer
- 3.3. Capacitatea de relativizare a perspectivelor de interpretare
- 3.4. Capacitatea de a opta pentru un punct de vedere sau altul exprimat în literatura de specialitate

4. Formularea unui punct de vedere personal, avizat, pe o temă dată.

- 4.1. Comprehensiunea la toate nivelurile, din mai multe perspective, a unui text literar în limba latină, din perioada clasică și cea imperială, și de redare nuanțată a mesajului său în limba română
- 4.2. Lectura avizată a textelor de specialitate
- 4.3. Capacitatea de a integra experiența și cunoștințele personale în discutarea unui text
- 4.4. Dezvoltarea curajului și încrederii în capacitatea de a exprima un punct de vedere personal
- 4.5. Dezvoltarea capacității de adecvare contextuală a unei interpretări

VALORI ȘI ATITUDINI

- Manifestarea preocupării pentru perfecționarea continuă în domeniul limbii și literaturii latine, al civilizației greco-romane în ansamblu, în acord cu cercetarea științifică actuală.
- Deschidere către noutate și interdisciplinaritate
- Gândire critică, reflexivă, în raport cu sursele documentare utilizate
- Deschidere față de multitudinea de puncte de vedere, specifică cercetării științifice umaniste

CONȚINUTURI

1. TEME DE LIMBĂ

1.a. Teme teoretice

Noțiuni de fonetică

- alfabetul latin clasic, vocalele, diftongii, consoanele;
- accentul; regulile de accentuare; pronunțarea.

Noțiuni de morfologie

- morfologia numelui: categoriile gramaticale nominale; flexiunea substantivului, adjectivului, pronumelui, numeralului; tipuri de flexiune și paradigme flexionare;
- morfologia verbului: categoriile gramaticale; tipuri și paradigme flexionare; flexiunea anomală; verbe deponente, semideponente și defecte; conjugările perifrastice;
- părțile de vorbire neflexibile: adverbul, prepoziția, conjuncția, interjecția.

Sintaxa propoziției

- funcții sintactice: subiect, predicat, atribut, apozitie, nume predicativ, complemente necircumstanțiale și circumstanțiale;
- valori sintactice ale cazurilor;
- acordul părților de propoziție; topica părților de propoziție.

Sintaxa frazei

- coordonarea și subordonarea; propoziții principale, propoziții subordonate;
- modurile și conjuncțiile specifice; sintaxa modurilor nepersonale;
- concordanța timpurilor în fraza latină; *oratio obliqua*.

Lexicul limbii latine

- componența lexicului, repartitia lui tematică și stilistică;
- mijloace de îmbogățire a lexicului: derivarea, compunerea, conversiunea.

Caracterul latin al limbii române

- nivelul fonetic;
- nivelul lexical (noțiuni de etimologie);
- nivelul morfosintactic.

1.b. Texte literare pentru traducere și analiză gramaticală

Pentru verificarea cunoștințelor și competențelor lingvistice, textul propus spre traducere și analiză va fi extras din opera lui **M. Tullius Cicero**, **C. Sallustius Crispus** sau **Titus Livius** (orice titlu).

2. TEME DE LITERATURĂ

2.a. Teme teoretice

Proza secolului I a.Chr.

Caius Iulius Caesar

- personalitatea politică și militară a lui Caesar
- istoriografia: *De bello Gallico* ca text de graniță

Gaius Sallustius Crispus

- trăsăturile generale ale istoriografiei sallustiene: *De coniuratione Catilinae*

Marcus Tullius Cicero

- discursurile: *In Catilinam*
- opera retorică: *Orator*
- opera filosofică: *De republica*, *De amicitia*
- concepțiile politice și etice
- trăsăturile artei oratorice și stilistica discursurilor ciceroniene

Poezia secolului I a.Chr.

Titus Lucretius Carus

- epicureismul lucrețian (poezie și filosofie): *De rerum natura*

Gaius Valerius Catullus

- alexandrinism și neoterism în *Carmina*

Literatura epocii augustane

Publius Vergilius Maro

- universul poetic vergilian: *Bucolica*, *Georgica*, *Aeneis*

Quintus Horatius Flaccus

- teme și motive majore ale liricii horatiene în *Carmina*
- poetica clasicismului: *Epistula ad Pisones*

Publius Ovidius Naso

- universul mitologic ovidian: *Metamorphoseon libri*
- poezia exilului: *Tristia*, *Pontica*

Titus Livius

- concepțiile istorice, politice și etice, ideologia augustană: *Ab Urbe condita*
- particularitățile narațiunii și ale portretului în istoriografia liviană

Literatura latină în perioada imperială

Petronius

- condiția umană și fresca socială în *Satyricon*

Publius Cornelius Tacitus

- concepțiile istorice, politice și etice: *Historiae*, *Annales*

Literatura creștină de limbă latină

Aurelius Augustinus

- viața și opera
- contribuții majore la cultura Antichității târzii: *Confessiones*

Notă! La temele de literatură se adaugă și conținuturile conexe, de cultură, civilizație și istorie romană, prevăzute în programele școlare de limba latină.

2.b. Texte literare (pentru traducere și comentariu literar)

T. Lucretius Carus: *De rerum natura*, II, 1-19; III, 1-30

C. Valerius Catullus: *Carmina*, 5; 49; 85

M. Tullius Cicero: *In Catilinam*, I, 1-6, 22-23, 30-33; *De republica*, I, 52

P. Vergilius Maro: *Bucolica*, IV; *Georgica*, II, 136-176; *Aeneis*, II, 1-56

Q. Horatius Flaccus: *Carmina*, I, 9; II, 16; III, 30; *Ars poetica*, 1-37

Titus Livius: *Ab Urbe condita*, XXI, 1-5

P. Ovidius Naso: *Tristia*, I, 1

P. Cornelius Tacitus: *Annales*, I, 1-2; *Historiae*, IV, 73-74

BIBLIOGRAFIE

1. Temele de limbă

- Bujor, I.I. – Chiriac, Fr., *Gramatica limbii latine*, București, 1958
- Creția, G., *Morfologia istorică a verbului latin*, București, 1999
- Edelstein, Fr. – Fenechiu, C. – Munteanu, D., *Sintaxă latină*, vol. 1 (*Sintaxa cazurilor*), vol. 2 (*Sintaxa modurilor*), Cluj-Napoca, 2012-2014
- Fischer, I., *Morfologia istorică a limbii latine*, București, 1985
- Fischer, I., *Latina dunăreană*, București, 1985
- Halichias, A.-C., *Elemente de fonetică și morfosintaxă latină*, București, 2011
- Pârlog, M., *Gramatica limbii latine*, ed. revizuită și adăugită de G. Creția, București, 1998
- Slușanschi, D., *Sintaxa limbii latine*, vol. I-II, București, 2000 (1984)
- *** *Istoria limbii române*, vol. I (coord. Al. Graur), București, 1965; vol. II (coord. I. Coteanu), București, 1969

2. Temele de literatură

- Bayet, J., *Literatura latină*, trad. de G. Creția, București, 1972
- Cizek, E., *Istoria literaturii latine*, vol. I-II, București, 1994
- Cizek, E., *Istoria în Roma antică (teoria și poetica genului)*, București, 1998
- Cucu, Șt., *Literatura latină creștină de la Tertulian la Fericitul Augustin*, București, 2010
- Franga, L., *Poetica latină clasică*, București, 1997
- Grimal, P., *Literatura latină*, traducere de Liviu și Mariana Franga, București, 1997
- Marin, D., *Publius Ovidius Naso. Misterul relegării la Tomis. Teze și ipoteze*, trad. de C.-G. Bădeliță, Iași, 2009
- Negrescu, D., *Literatura latină. Autori creștini*, București, 1996
- Nichita, M. (coord.), *Istoria literaturii latine*, vol. II, fasc. 1-2, București, 1981-1982

3. Traduceri din autorii latini

- Aurelius Augustinus, *Confessiones*, ediție bilingvă, trad. de E. Munteanu, București, 2006
- Catullus, *Carmina* (ediție bilingvă), trad., studiu introductiv și note de Th. Naum, București, 1999
- Cicero, *Opere alese*, vol. I-II, prefată și ediție îngrijită de Gh. Guțu, București, 1973
- Cicero, *Despre supremul bine și supremul rău*, traducere de Gh. Ceașescu, București, 1983
- Horatius, *Opera omnia*, vol. I-II, ediție bilingvă, coord. M. Nichita și Tr. Costa, București, 1980
- Lucrețiu, *Poemul naturii*, trad. de Th. Naum, prefata de T. Vianu, București, 1963
- Ovidius, *Opere*, Chișinău, 2001
- Ovidiu, *Metamorfoze*, trad., studiu introductiv și note de David Popescu, București, 1959
- Petronius, *Satyricon*, trad. de E. Cizek, București, 1995
- Sallustius, *Opere*, studiu introductiv, trad., note și indice de N. Lascu, București, 1968
- Tacitus, *Annale*, trad. de Gh. Guțu, București, 1995
- Tacitus, *Istории*, trad. de Gh. Ceașescu, București, 2002
- Titus Livius, *De la fundarea Romei*, vol. 1-5, București, 1959-1962 (4 vol., BPT, București, 1976)
- Vergilius, *Eneida*, trad. în versuri de G. I. Tohăneanu, Timișoara, 1994
- Vergilius, *Bucolice și Georgice*, trad. de G. I. Tohăneanu, Timișoara, 1997
- *** *Proza narativă latină*, trad. de I. Teodorescu, studiu introductiv, prezentări și note de M. Nichita, București, 1972

4. Surse electronice pentru textele antice

- <http://www.thelatinlibrary.com>
- <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/collection?collection=Perseus:collection:Greco-Roman>
- <http://agoraclass.fltr.ucl.ac.be/concordances/intro.htm>

II. DIDACTICA DISCIPLINEI LIMBA LATINĂ (ciclul gimnazial – clasa a VIII-a; ciclul liceal – clasele IX-XII)

COMPETENȚE GENERALE

1. Aplicarea personalizată în procesul didactic a programelor școlare în vigoare la disciplina limba latină, în urma analizei acestora.
2. Construcția teoretică și practică adecvată a demersurilor didactice specifice disciplinei, care să reflecte o abordare centrată pe elev, pe formarea complexă a gândirii și personalității acestuia.
3. Aplicarea unor metode și instrumente de evaluare relevante pentru evaluarea competențelor dobândite de elevi la disciplina limba latină.

VALORI ȘI ATITUDINI

- Manifestarea preocupării pentru perfecționarea continuă în domeniul didacticii disciplinei.
- Deschidere către experimentarea unor metode noi de predare-învățare-evaluare.
- Gândire critică, reflexivă, în proiectarea și desfășurarea procesului didactic.
- Interes pentru cunoașterea documentelor curriculare fundamentale din țări europene cu tradiție în învățământul clasic și modelarea propriului demers didactic în funcție de modelele considerate viabile.
- Orientare spre interdisciplinaritate – perspectiva limbii latine ca liant lingvistic și cultural între disciplinele umaniste.
- Adaptarea activității didactice la particularitățile grupului.

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

Competențe generale	Competențe specifice	Conținuturi
1. Aplicarea personalizată în procesul didactic a programelor școlare în vigoare la disciplina limba latină, în urma analizei acestora	1.1. Identificarea structurii programelor școlare pentru disciplina limba latină și a rolului fiecărei componente în orientarea activității profesorului	- structura programelor: notă de prezentare/argument; competențe generale; valori și atitudini; competențe specifice, conținuturi asociate (domeniile: limba latină, elemente de cultură și civilizație romană, literatura latină, comunicare orală/scrisă în limba română) și forme de prezentare a acestora; sugestii metodologice; alte precizări/recomandări - elemente obligatorii și elemente facultative ale programei - rolul fiecărei componente în orientarea activității profesorului
	1.2. Lectura avizată a conținutului programelor școlare din perspectiva relației cu alte documente curriculare și resurse didactice (plan-cadru, manuale școlare etc.)	

	1.3. Elaborarea de documente curriculare de diverse tipuri, necesare desfășurării activităților didactice specifice disciplinei	<ul style="list-style-type: none"> - planificările calendaristice - proiectarea unităților de învățare - proiectul de lecție - secvențe/activități didactice elaborate pe baza programei școlare - programe școlare pentru orele opționale (curriculum la decizia școlii) - proiecte didactice specifice disciplinei și interdisciplinare - proiectarea de activități didactice de remediere/performanță
2. Construcția teoretică și practică adecvată a demersurilor didactice specifice disciplinei, care să reflecte o abordare centrată pe elev, pe formarea complexă a gândirii și personalității acestuia	2.1. Identificarea unor modalități diverse de construire a demersurilor didactice în concordanță cu competențele, valorile și atitudinile prevăzute în programele școlare	<ul style="list-style-type: none"> - metode specifice ale învățării active, ale învățării individuale și prin cooperare - metode pentru formarea gândirii critice a elevilor în domeniul limbii, al literaturii și al comunicării - metode specifice stimulării și dezvoltării creativității elevilor în orele de limbă latină - demersuri interdisciplinare (pe baza unor cunoștințe, deprinderi și competențe specifice disciplinelor umaniste: limba și literatura română, limbi moderne, literatura universală, istorie, logică, filosofie etc.)
	2.2. Elaborarea unor activități de învățare relevante pentru dobândirea cunoștințelor și formarea/dezvoltarea competențelor specifice domeniilor disciplinei	<ul style="list-style-type: none"> - activități de comunicare orală – ascultare activă și producere de discurs monologal și dialogal - activități de comunicare scrisă: redactarea unor traduceri de text; redactarea de compuneri școlare în limba română (rezumat, prezentare pe teme de literatură latină / cultură și civilizație romană, comentariu/analiză literară, eseu semistrukturat/structurat, eseu liber etc.); redactarea de alte texte, prevăzute de programele școlare sau considerate de către profesor relevante pentru formarea/dezvoltarea competențelor vizate de demersul didactic - activități de lectură, analiză și comprehensiune a textului latin (adaptat/original), în vederea elaborării unei traduceri/interpretări corecte și nuanțate - activități de documentare în vederea realizării unor sarcini de lucru complexe - activități de învățare a categoriilor lexicale și gramaticale; utilizarea elementelor de limbă în receptarea și producerea mesajelor orale și scrise - activități de înțelegere și aplicare a noțiunilor de teorie literară pe un text dintr-un autor latin canonic - diverse tipuri de exerciții specifice disciplinei, recomandate de programele școlare - elemente de interdisciplinaritate: la nivelul limbii – fonetică, lexic, gramatică; la nivelul elementelor de cultură și civilizație greco-romană; la nivelul literaturii - relația competențe vizate – demers didactic – activități de învățare – timp și resurse alocate – posibilități de evaluare
3. Aplicarea unor metode și instrumente de evaluare relevante pentru evaluarea competențelor dobândite de elevi la disciplina limba latină	3.1. Identificarea modalităților de aplicare a unor instrumente și metode de evaluare adecvate disciplinei	<ul style="list-style-type: none"> - metode tradiționale și metode alternative de evaluare: probe orale, probe scrise, probe practice, observare sistematică a comportamentului elevilor, referat, proiect, investigație/studiu de caz, portofoliu, autoevaluare
	3.2. Elaborarea unor probe de evaluare, pornind de la obiective de evaluare date sau alese, pe baza programelor școlare	<ul style="list-style-type: none"> - obiective ale evaluării și tipuri de evaluare - tipologia itemilor: itemi obiectivi, itemi semiobiectivi și itemi subiectivi - competențe vizate prin diferiți itemi - avantaje și limite ale diverselor tipuri de itemi, în raport cu competențele vizate - principii și modalități de construire a instrumentelor de evaluare la disciplina limba latină, pentru: evaluarea competențelor lingvistice, evaluarea competențelor de comunicare orală/scrisă în limba română, evaluarea competențelor de redactare în limba română, evaluarea competențelor de comprehensiune și

		interpretare literară a textului latin, evaluarea cunoștințelor și competențelor aferente temelor de cultură și civilizație
--	--	---

BIBLIOGRAFIE

- *Curriculum național. Programe școlare* (pe site-ul Ministerului Educației și Cercetării Științifice, www.curriculum.edu.ro, secțiunile *Învățământ gimnazial* și *Învățământ liceal*, programele de limba latină pentru clasele VIII-XII)
- *Ghid metodologic pentru aplicarea programei de limba latină: gimnaziu, liceu*, C.N.C., București, Editura Aramis Print, 2002 (se vor urmări și trimiterile bibliografice din lucrare)
- Ionescu, Miron – Radu, Ioan (coord.), *Didactica modernă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001
- Stoica, Adrian (coord.), *Evaluarea curentă și examenele. Ghid pentru profesori*, Editura Pro Gnosis, București, 2001
- Manualele școlare de limba latină aprobate de Ministerul Educației și Cercetării Științifice (pe site-ul oficial al ministerului menționat, www.edu.ro; pentru disciplina limba latină, sunt aprobate manualele cuprinse în lista următoare: <http://www.edu.ro/index.php/articles/17659>)

Notă! 1. Comisia națională de limbi clasice recomandă documentarea, în măsura posibilului, și din surse utilizate în școlile din țări europene cu tradiție în predarea limbilor clasice (programe de studii, lucrări de didactică a specialității, manuale școlare, auxiliare didactice, softuri educaționale etc.), precum și utilizarea surselor web relevante pentru didactica limbilor clasice.

2. Se va ține cont în pregătirea temelor de metodică de faptul că manualele școlare aprobate pentru clasa a VIII-a au fost elaborate înainte de anul 2007 și, prin urmare, reflectă doar parțial prevederile/recomandările din programa școlară în vigoare, modificată substanțial în anul 2009.